

– просування бренду;
– поліпшення іміджу компанії шляхом збільшення публічності дій, вдосконаленням суспільних відносин і т. д.

Висновки. Маркетингова стратегія компанії – це результат стратегічних варіантів дій топ-менеджменту, що стосується способів, які будуть використовуватися для досягнення цілей. Маркетингова стратегія являє собою продукт процесу стратегічного управління, який складається з комплексного плану, унітарного та інтегрованого набору дій керівництва для досягнення поставлених цілей, яка визначає, як компанія буде керувати і які заходи будуть реалізовані для забезпечення реалізації взятої на себе місії компанії. Успіх маркетингової стратегії залежить передусім від її реалізму й вибору та розробки цілком обґрунтованих засобів, які будуть розглядатися для просування продукції підприємства на практиці. У результаті встановлення нових цілей, повинні бути прийняті наступні типи стратегій в залежності від положення компанії на ринку, в залежності від динаміки ринку, за допомогою яких підприємство буде намагатися отримати позитивну динаміку продажів. В залежності від зміни ринку підприємство повинне практикувати активну стратегію постійного пізнання змін у майбутньому, навколишнього середовища, пошук можливостей і впливу на його еволюцію через безперервний процес інновацій. В залежності від рівня конкуренції, для підтримки частки ринку, на наступний період підприємство може використовувати стратегію наступу і тим самим завоювати нові позиції на ринку. Використовуючи ці стратегії, буде можливо вводити в практику нову цінову політику. Для підприємства ринкові стратегії є лише «провідником», сприяючи

глобальній маркетинговій політиці для прийняття низки практичних дій та залученні деяких зусиль для їх реалізації. З введенням в дію основних маркетингових програм слід оптимізувати маркетингові зусилля, необхідні для сприяння ринковій стратегії.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Демчук Н.І. Економічна безпека та ризики сільськогосподарських підприємств / Н.І.Демчук, І.І.Туболец // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки», випуск 19. – 2016. – С. 79-83.
2. Ілляшенко С.М. Формування стратегій інноваційного розвитку підприємств України у нестабільній економіці [Текст] / С.М. Ілляшенко // Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки». 12-13 квітня 2016 р. м. Дніпропетровськ. – Дніпропетровськ : НМЕТУ, 2016. – С. 175-180.
3. Кузьменко О.В. Особливості формування асортиментної політики виробничого підприємства в умовах інтегрованої системи менеджменту / О.В. Кузьменко // Економіка та управління. – 2010. – № 5. – С. 117-122.
4. Павлова В.А. Удосконалення стратегічного управління відповідно до позиції підприємства на ринку / В.А. Павлова, С.Б. Холод, О.В. Кузьменко // Європейський вектор економічного розвитку. – 2013. – № 2(15). – С. 187-196.
5. Полях В.М. Маркетингова стратегія розвитку свинарства в сільськогосподарських підприємствах / В.М. Полях // Молодий вчений». – № 5(32). – травень, 2016 р. – С. 134-137.
6. Писаренко В.В. Планування використання маркетингового інструментарію на ринку продовольства / В.В. Писаренко, Т.Г. Запорожченко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. – 2013. – Вип. 1 (6). – С. 45-52.
7. Сергеева Е.Р. Теоретические аспекты системы снабженческо-сбытовой деятельности предприятия // Оралдын Гылым жаршысы: науч-теор. практ. журнал. – ЖШС «Уралнаучкнига» г. Уральск, Казахстан, № 21 (152). – 2015. – С. 8-13

УДК 65.012.8

Азарова Т.В.

аспірант кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку та аудиту Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті проведено дослідження поглядів авторів щодо сутності поняття «економічна безпека» та узагальнено авторське визначення даного поняття. Представлені суб'єкти та об'єкти економічної безпеки вітчизняного підприємства. Розглянуто принципи, інструменти, функціональні цілі та складові процесу забезпечення економічної безпеки підприємства, представлений їх аналіз.

Ключові слова: безпека, загрози, ризики, економічна безпека, суб'єкти забезпечення економічної безпеки, інструменти та об'єкти економічної безпеки.

Азарова Т.В. ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОЦЕССА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СУБЪЕКТА ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

В статье проведено исследование взглядов авторов о сущности понятия «экономическая безопасность» и обобщены авторское определение данного определения. Представлены субъекты и объекты экономической безопасности отечественного предприятия. Рассмотрены принципы, инструменты, функциональные цели и составляющие процесса обеспечения экономической безопасности предприятия, представлен их анализ.

Ключевые слова: безопасность, угрозы, риски, экономическая безопасность, субъекты обеспечения экономической безопасности, инструменты и объекты экономической безопасности.

Azarova T.V. ORGANIZATION OF THE PROCESS OF ENSURING THE ENTERPRISE'S ECONOMIC SAFETY

The paper studied the views of the authors about the nature of the concept of «economic security» and summarizes the author's definition. Presented subjects and objects of company economic security. The principles, tools, functional goals and components of the process to ensure economic security, presented their analysis.

Keywords: security, threats, risks, economic security, economic security agents, and real economic security.

Постановка проблеми. Удосконалення управління економікою є одним з найбільш важливих напрямків програми реформ, які проводяться в Україні. Це має особливе значення на рівні суб'єкта господарювання. У ринковій економіці підприємство самостійно приймає рішення. Воно саме формує цілі і завдання своєї діяльності, займається розробкою стратегії і тактики свого розвитку, знаходить потрібні кошти для їх реалізації. Економічна безпека викликає все більший інтерес з боку підприємств, які стикаються з труднощами при реалізації нових підходів до управління і при організації діяльності в ринкових умовах. Тому актуальною темою залишається ефективна організація процесу забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення економічної безпеки підприємств досліджували такі вчені, як: М. А. Гурєєва, С. І. Ілляшенко, М. І. Копитко, М. В. Міненко, В. О. Плотников, С. С. Серьогін, І. Ю. Фалінській та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Високо оцінюючи вклад науковців у вирішення проблем забезпечення економічної безпеки на різних рівнях і в різних сферах економіки, відзначаємо, що питання економічної безпеки підприємств все ще залишаються недостатньо вивченими. Зокрема, це стосується досліджень цілого ряду специфічних особливостей категорії «економічна безпека підприємства».

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка науково-методичних засад забезпечення економічної безпеки підприємств в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання:

- визначити сутність економічної безпеки підприємств;
- обґрунтувати функції економічної безпеки підприємств;
- дослідити об'єкт та суб'єкти забезпечення економічної безпеки підприємств;
- виявити інструменти забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підприємство – це первинний осередок економіки будь-якої економічної системи. У ринковій економіці підприємство розуміється як самостійно господарюючий суб'єкт, який створений (затверджений) відповідно до чинного законодавства для створення продукції з метою задоволення різних суспільних потреб та отримання прибутку. Процес виробництва здійснюється на підприємстві, де наявний безпосередній зв'язок працівника зі засобами виробництва [1, с. 215].

Безпека є відносно новим поняттям, особливо для економічної науки. Широко відомий той факт, що протягом всієї історії людства кожне суспільство намагалось захистити себе від небажаних діянь, які руйнують економіку, створюючи з цією метою певні системи безпеки. Як юридичне та економічне поняття, безпека відображає ті національні інтереси, які пов'язані зі збереженням певних територій із розташованими на них природними ресурсами, соціально-економічних відносин, що склалися, з необхідністю їх захисту від усіляких загроз як з боку внутрішніх, так і зовнішніх руйнівників цих відносин, матеріальних багатств і т. д.

Економічна безпека підприємства є надзвичайно емним поняттям. Змістовно – це відсутність різного роду небезпек і загроз, що малоімовірно в сучасному світі.

Проведемо аналіз наявних наукових визначень економічної безпеки підприємства. На думку С.І. Ілляшенко, економічною безпекою підприємства є такий стан підприємства, при якому забезпечується його ресурси з метою запобігання різних загроз для забезпечення стабільної роботи підприємства в сьогоденні і в майбутньому [2, с. 14].

Натомість, М. І. Копитко запропоновано наступне визначення економічної безпеки підприємства – це стан підприємства, при якому забезпечується його фінансова рівновага, стабільність функціонування і регулярне отримання прибутку, можливість виконання поставлених завдань і цілей, здатність до подальшого вдосконалення і розвитку [3, с. 98].

У науковій літературі можна побачити й інші, дуже близькі до наведених вище визначень економічної безпеки підприємства. Зокрема, М. В. Міненко вказує, що економічна безпека є станом найбільш ефективного використання всіх наявних видів ресурсів для запобігання (ліквідації, нейтралізації) загроз, а також забезпечення стабільного функціонування фірми в умовах ринкової економіки [5].

Відповідно, на думку М. А. Гурєєвої економічна безпека підприємства є станом захищеності його життєво важливих інтересів у виробничо-господарській, фінансово-економічній, технологічній сферах від різного роду загроз, причому в першу чергу загроз соціально-економічного плану [1, с. 216]. Даний стан настає в зв'язку з прийнятою керівництвом і персоналом системою заходів соціально-економічного, правового, організаційного, і інженерно-технічного характеру.

Згідно з визначенням І.Ю. Фалінського, В.Ф. Гапоненко, А.А. Беспалько, А.С. Власков економічною безпекою є властивість підприємства, яка характеризується його здатністю нормально функціонувати для досягнення певних цілей в наявних зовнішніх умовах, а також їх зміни до певних меж. Під нормальним функціонуванням розуміється таке функціонування компанії, при якому при наявних зовнішніх умовах забезпечується досягнення ним поставлених цілей оптимальним способом або досить близьким до нього [7, с. 268].

На думку С.С. Серьогіна, під економічною безпекою слід розуміти певний стан об'єкта в системі його зв'язків з точки зору його здатності до виживання і вдосконалення в умовах різних внутрішніх і зовнішніх загроз, а також дії важкопрогнозованих і непередбачуваних факторів [6, с. 79].

Натомість, А.А. Перехожі вважає, що економічна безпека – це захищеність життєво для особистості, суспільства і держави важливих інтересів в економічній сфері від різних внутрішніх і зовнішніх загроз [4, с. 105].

Автори А.В. Ломовцева та Т.В. Трофимова під економічною безпекою підприємства розуміють стан найбільш ефективного використання його ресурсів з метою забезпечення його захисту від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, різних дестабілізуючих факторів, при якому відбувається стійке досягнення мети статутної діяльності і реалізація основних комерційних інтересів [4, с. 106].

Можна зробити висновок, що економічна безпека підприємства – це стан захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз, що забезпечується шляхом ефективного використання ресурсів та зростання вартості підприємства з метою задоволення інтересів інвесторів або власників.

Ціллю системи безпеки є своєчасне виявлення та запобігання як зовнішнім, так і внутрішнім небез-

пекам та загрозам, забезпечення захищеності діяльності підприємства та досягнення ним цілей бізнесу в умовах господарського ризику і конкуренції.

До основних функціональних цілей економічної безпеки можна віднести:

1) забезпечення високої фінансової ефективності діяльності, фінансової стійкості та незалежності підприємства;

2) оптимізація використання потенціалу підприємства;

3) забезпечення високого конкурентного потенціалу;

4) підвищення ефективності менеджменту;

5) досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу;

6) забезпечення виконання вимог та задоволення інтересів інвесторів та власників;

7) забезпечення ефективного аналізу та моніторингу інформації про стан підприємства та зміни його середовища діяльності.

8) якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;

9) забезпечення захисту інформаційного поля, інтелектуальної власності, комерційної таємниці й досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;

10) безпека персоналу підприємства, його капіталу та майна;

11) захист суб'єкта підприємництва від негативного впливу кримінальних елементів, корупції та протидія втягуванню його в незаконну фінансову діяльність;

12) протидія актам недобросовісної конкуренції у взаємовідносинах підприємств.

Ми погоджуємося з думкою Кристиняк М. Б. [8] стосовно переліку основних завдань системи економічної безпеки підприємства, а саме: оцінка економічної ситуації у світі, державі, регіоні, на підприємстві; складання прогнозів розвитку економічної ситуації на макро- та мікрорівнях; визначення можливих загроз (проблем) різних рівнів, які можуть вплинути на діяльність підприємства; прийняття рішень щодо недопущення (мінімізації) впливу виявлених загроз; моніторинг та оцінка ефективності реалізації прийнятих рішень; внесення коректив у систему протидії загрозам.

Існує кілька груп чинників, які впливають на економічну безпеку підприємств. Основними з них є демографічні, географічні, політичні, соціально-економічні, технологічні, культурно-освітні, ідеологічні. Економічна безпека підприємств також забезпечується балансом різних економічних інтересів постачальників і споживачів продукції компаній, створенням стабільних і сприятливих (недискримінаційних) умов з метою здійснення підприємницької діяльності.

Варто відзначити, що збереження інформації є одним з важливих аспектів економічної безпеки підприємства, але зведення всієї системи економічної безпеки тільки до захисту комерційної таємниці є неправильним. Економічна безпека підприємства в даному випадку розглядається дуже вузько і не включає всі аспекти впливу зовнішнього і внутрішнього середовища. У зв'язку з цим, з часом науковці почали розглядати економічну безпеку з позицій впливу зовнішнього середовища, що розширило поняття економічної безпеки і змусило поглянути на цю проблему з іншого боку.

Для того, щоб досягти найбільш високого рівня економічної безпеки, підприємство повинне сте-

жити за забезпеченням максимальної безпеки основних функціональних складових системи економічної безпеки.

Відповідно до розмаїття трактувань сутності економічної безпеки підприємства, існує така ж кількість поглядів на структурно-функціональний набір складових її елементів, який, проте, на думку більшості дослідників проблем економічної безпеки, передбачає такі елементи: фінансову, інтелектуально-кадрову, техніко-технологічну, інформаційну, політико-правову, продуктову, силову та екологічну.

На наш погляд, функціональна спрямованість забезпечення економічної безпеки дозволяє більш глибоко і детально вивчити конкретні шляхи вирішення проблеми, а саме:

– здійснювати моніторинг чинників, які впливають на стан як функціональних складових, так і фінансово-економічної безпеки загалом;

– досліджувати процеси, які здійснюють вплив на забезпечення фінансово-економічної безпеки;

– проводити аналіз розподілу і використання ресурсів підприємства;

– вивчати економічні індикатори, що відображають рівень забезпечення функціональних складових;

– розробляти заходи, які сприятимуть досягненню високого рівня складових, що призведе до посилення фінансово-економічної безпеки підприємства загалом.

Економічна безпека – це комплексне поняття, яке пов'язане не лише з внутрішнім станом, а й з впливом зовнішнього середовища. Система забезпечення економічної безпеки підприємства не може бути шаблонною, вона повинна бути унікальною для кожного конкретного підприємства.

Система забезпечення безпеки, на думку С.І. Ілляшенко, повинна будуватися на наступних принципах:

– комплексності та системності;

– своєчасності;

– законності;

– економічності;

– безперервності;

– плавності;

– взаємодії;

– компетентності;

– поєднання гласності та конфіденційності;

– адекватності зусиль;

– ефективного захисту [2, с. 17].

Інструменти забезпечення економічної безпеки підприємства повинні охоплювати, на нашу думку, всі принципи, представлені вище. Виходячи з цих принципів, можна виділити інструменти економічної безпеки, які кваліфікуються наступним чином:

– управління ризиками (диверсифікація, страхування, хеджування та ін. [5]);

– технічний захист (охорона, безпека інформації, кадрова політика);

– фінансовий захист (фінансовий моніторинг, управлінський облік і контроль, бюджетування).

На основі запропонованих принципів та інструментів забезпечення економічної безпеки підприємства можна проаналізувати відповідність вже наявних інструментів теоретично обґрунтованим принципам. Виходячи з того, які загрози підприємство виділяє як найбільш важливі, вибираються відповідні інструменти забезпечення безпеки. На нашу думку, використовувати інструменти, що охоплюють тільки один або кілька принципів, недоцільно.

Об'єктом системи забезпечення економічної безпеки виступає стабільний економічний стан суб'єкта

підприємницької діяльності в поточному і перспективному періодах. Саме від об'єкта захисту багато в чому залежать основні характеристики системи забезпечення економічної безпеки. Оскільки об'єкт захисту є складним, багатоаспектним, ефективне забезпечення економічної безпеки має ґрунтуватися на комплексному підході до управління [3, с. 99].

Також деякі дослідники під об'єктами економічної безпеки розуміють як економічну систему в цілому, так і її різні складові: потенціал підприємства, майно і ресурси підприємства, персонал підприємства, різні сфери діяльності підприємства і т. д. Економічну безпеку підприємства забезпечують суб'єкти, яких можна розділити на дві групи, виходячи з їх приналежності.

1. Внутрішні служби, що займаються цією діяльністю, які входять в структуру підприємства. До цієї групи належать юридичний відділ, фінансовий відділ, служба безпеки або охорони, пожежно-рятувальна група і т. д. Тобто це весь персонал підприємства, який безпосередньо опікується його економічною безпекою. Відзначимо, що служба безпеки на підприємстві – невід'ємна частина підприємницької діяльності в країнах з розвинутою економікою [3, с. 101].

2. Зовнішні організації, які не входять до складу підприємства і не підкоряються його керівництву.

До цієї групи належать, перш за все, державні органи, а також приватні охоронні служби, аналітичні центри, інформаційні служби і ін. Підприємство саме вибирає суб'єкт, виходячи зі своїх особливостей і можливостей. Зокрема, враховуються: розмір підприємства, галузь, форми власності тощо. Найчастіше малі підприємства вдаються до послуг зовнішніх організацій, а великі компанії і корпорації мають власну службу економічної безпеки, яка формується і розвивається роками. Середні підприємства, як правило, використовують комбіновану систему забезпечення економічної безпеки [6, с. 81]. Вплив суб'єктів на об'єкти економічної безпеки здійснюється через механізми, які дозволяють досягти загальної ефективності діяльності підприємства, забезпечити своєчасне виявлення загроз і їх запобігання.

Висновки. Підводячи підсумок, можна сказати, що економічна безпека є відокремленою, унікальною для кожного підприємства системою, яка покликана забезпечувати економічну безпеку в усіх сферах діяльності підприємства. Ефективна організація процесу забезпечення економічної безпеки складається з таких етапів: визначення концепції економічної безпеки конкретного підприємства; виділення функціональних складових для управління; виконання

функціональних цілей і завдань економічної безпеки; вибір інструментів, об'єктів та суб'єктів забезпечення економічної безпеки. Варто відзначити, що аналіз загроз дозволить побудувати систему щодо забезпечення економічної безпеки на різних господарських рівнях і дозволить запобігати появі небезпеки на стадії зародження, а також запобігти всім негативним наслідкам, які могли б виникнути в діяльності підприємства.

Перспективи подальших розвідок. У подальших дослідженнях доцільно приділити увагу детальному аналізу складових процесу забезпечення економічної безпеки підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гуреева М.А. Экономическая безопасность системы многоуровневого общественного воспроизводства в период глобальных трансформационных процессов / М.А. Гуреева. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2010. – 335 с.
2. Ильяшенко С.И. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.И. Ильяшенко // Актуальные проблемы экономики. – 2012. – № 3. – С. 13-19.
3. Копитко М.І. Державне регулювання підприємницької діяльності та його вплив на рівень фінансової безпеки підприємств / М.І. Копитко // Колективна монографія Львівського державного університету внутрішніх справ «Фіскально-бюджетні механізми забезпечення фінансової безпеки держави»; Г.Я. Аніловська, М.І. Штангрет та ін.; [за ред. Г.Я. Аніловської та М.І. Штангрета]. – Львів: СПОЛОМ, 2012. – 465 с.
4. Копитко М.І. Структуризація механізму забезпечення безпеки підприємства як інструменту формування організаційно-управлінської моделі сталого розвитку економіки України / З.Б. Живко, М.І. Копитко, О.Б. Баворовська // Колективна монографія Львівського державного університету внутрішніх справ «Актуальні проблеми сталого розвитку економіки України»; за ред. Р.І. Тринька та Я.С. Піцура – Львів: Ліга-Прес, 2014. – 508 с.
5. Міненко М.В. Сутність та види суб'єктів забезпечення економічної безпеки підприємств [Електронний ресурс] / М.В. Міненко // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528). – 2014. – № 2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2802>
6. Плотников В.А., Серегин С.С. Управление рыночными рисками деятельности предприятий на основе использования методов нечеткой логики / В.А. Плотников, С.С. Серегин // Экономика и управление. – 2011. – № 3 (65). – С. 79-82.
7. Фалинский И.Ю. Формирование системы мониторинга состояния региональной теневой экономики / И.Ю. Фалинский // Инновации и инвестиции. – 2015. – № 5. – С. 268-275.
8. Кристиняк М.Б. Економічна безпека підприємства: сутність, завдання та методи забезпечення [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=76800>